

Előfizetési ár:

Egész évre 3 frt.

Félévre 1 frt. 50 kr

Hirdetések soronként 10 kr.

Mindennemű közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

7-dik sz.

Megjelen minden hó 1-én.

Megrendelhető minden postahivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

HARMADIK ÉVFOLYAM.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: Nádaskay Béla, tr; társszerkesztő: dr. Varga Ferencz, tnr.

Tartalom : A méh csavarodásáról. Dr. Nádaskaytól. (Vége.) — Kisebb közlemények. — Különfélék.

Mindazon t. ez. szaktársakat, kik e közlönnyt a jövő félévben is megakarják tisztelni pártolásukkal, kérjük szives előfizetésüket (csak 1 frt 50 kr.) minél előbb megújítani, nehogy a lap szétküldése fennakadást szenvedjen. Bátorkodunk egyszersmint azon t. előfizetőinknek, kik még a jelen számmal lejáró első félévre hátralékban vannak, e körülmény szives figyelmükbe hozni.

A kiadó-hivatal.

A méh csavarodásáról.

Dr. Nádaskaytól. .

(Vége.)

Hátra van még, hogy a különféle körülmények között szükséges kezelési eljárást, a mint azt az egyes szakférfiak, kiknek gyakorlatukban volt hozzá alkalmuk, sikerrel vagy a nélkül végezték, röviden leírjuk s a kép még bővebb megvilágítására néhány kórbonczolási leletet közöljünk.

Ha gondolkozunk a dolog felett, csakhamar be kell látnunk, hogy csakis két módon lehet a bajon segíteni és pedig: vagy 1-ör a has- vagy horpaszmetszés által, vagy pedig 2-or a hőmpolyítás (hengerítés) által; csakis a könnyebb esetekben lehetséges a magzatot bárha erőszakkal kivonni s ez úton a csavarodást helyrehozni.

Az elsőt t. i. a hasmetszést illetve, természetes, hogy azt csak akkor kell fogatba venni, ha egyéb müleges eljárási mód nem vezetett célhoz, s méltán mondja a jelles müncheni tnr, hogy nyilván való igazságtalanság a tulajdonos irányában, őt mindjárt csak a mütét helybenhagyására rábeszélalni akarni. Mert habár azt a sz. marha aránylag könnyen elviseli, mégis a hőmpolyítás minden körülményben az egyszerűbb, kevésbé veszélyes mód. — Vegyük tehát először ez utóbbit tekintetbe és pedig nézzük majd, hogyan írják le az egyes practicusok az általuk követett eljárást.

A következőkben olvasható eljárás tulajdonképen abban áll, hogy az illető állatot fektében teste hosszen-

gelye körül forgattatjuk, és pedig többszörösen és ugyanazon irány felé, mely felé a méh csavarodása történt. Ezen eljáráshoz igen természetes, hogy elegendő hely s bő alom szükséges, hogy ha nem feküdnék az állat s annak magától lefekvését (a mi többnyire megtörténik) be nem várhatnók, azt ledöntessük, persze a legnagyobb óvatossággal és kimélettel.

Nem ösmeretes annak neve, ki legelőször követé ezen eljárást, a mely különben már régóta ösmeretes; Tyvaert belga állatorvosnak szokták az elsőséget tulajdonítani, noha jogtalanul, mert már előtte többen említék azt. Hogy azonban a hőmpolyításnak ugyanazon irányba kell történnie, mint milyen irányú a csavarodás, azt Wegerer (würtenbergi) állítá először, a ki tizennyolcz ily esetet észlelt (16 év alatt) s ez eljárás által tizet meggyógyított. — Bouley H. az állatorvosi egyeletben (1853. évben) következőképen adja elő egy észleletét:

„Az állat megkötözve jobb oldalán fekvé tartatott. A mütő még egyszer bevezeté kezét a hüvelybe s ugyan némi nehézséggel, képes volt a méh csavarmentét ujjaival követni, mely a méhnek jobbról balra haladott fél-csavarodását látszott bizonyítani; erre utalt ugyanis a nyákhártya redők iránya s azon S alak szerű irány, melyet követnie kellett karnak s kéznek, hogy a méhbe juthasson. E szerv felső színe tehát alsóvá, a jobb pedig baloldali vá lett. Ezután bentartván a mütő kezét a csavarulatban, rendelé, hogy a tehén testét jobbról balra hőmpolyítás, meggyőződendő kórisméje helyességéről. Ezen mozgás eszközlésekor azonban keze beszorított a méhnyak szűkületében, a mi azt bizonyítá, hogy ily módon a csavarodás növeltetett; ennek következtében tehát az állat hőmpolygését ellenkező irányba rendelé; a mi megtörténvén, erre képes volt kezével szabadon behatolni az uterusba, melyből véres, szagtalan folyadék ömlött ki.” — (Ugy látszik ezen leírásból, hogy B. ellenkezőleg fogta fel a csavarodás irányát s azért volt szükséges az állatnak a látszólag viszás irányú forgattatása.)

Wegerer észleletét következőképpen adja: Ha esetleg a méhszáj eléggé nyitva van, hogy a műtő kezét bevezetheti, le kell fektetni az állatot jobb oldalára, ha a csavarodás jobbra irányuló s viszont, ha az ellenkező irányú; ezután a *méhnyakat rögzítve tartván*, két segéd által az állat testét hossz tengelye körül forgattatá jobb oldaláról bal oldalára, a csavarodás iránya szerint; de a forgatásnak lassan és rázkódtatás nélkül kell történnie. Könnyen érthető, hogy a műtő a méhnyakba bevezetett kezével csupán nem képes a méhet tengelye körül közvetlen fordítani, hanem lehetséges lesz ellentállani bizonyos pontig, hogy ne kövesse a test mozgásait, ha a forgatás enyhén eszközöltetett. Világos az is, hogy az állat teste, hátára fektetve, mindig csak félkört lévén képes tenni önmaga körül, szükséges lesz ez eljárást többször egymásután végrehajtani, visszavezetvén azt mindig az elsődleges helyzetbe a szükséges legnagyobb elővigyázattal. Az épen leirt mód azonban csak az esetben követhető, ha a méhnyak némileg nyílt. Ha e szerv zárva van, más módon kell eljárni. Ha ugyanis, — nem lévén lehetséges a kezét a méhnyakba bevezetni, — nem vagyunk képesek ez úton az uterust rögzíteni, míg a test fordítatik, más úton kell iparkodni e cél eléréni és pedig hatoljunk be a végbélbe s onnan hassunk rendszeresen a magzatra, míg az anyaállat teste az említett módon fordítatik ...” Ercolani ugyan Wegerer ezen eljárását még kiterjedtebben s a gyakorlat által bővebben megerősítendőnek véli.

Fischer észleletének leírása szintén világos tájékoztató szolgálhat. Ő ugyanis a tehénnek, mely lefeküdt volt, végtagjait összekötve bevezeté ujjait a külső méhszájba, mely majdnem el vala záródva s aztán néhány egyén által az állatot átfordítatá (hengerítetté) ellenkező (bal) oldalára, meghaladtatva ezalatt a hátfekvést. Erre a bajt súlyosbodva találta, a mennyiben a méhszáj egészen elzáródott; hártájára annyira s úgy csavarodott s feszült, hogy lehetetlen volt csak legkisebb szájadékot is találni, hogy a hüvelybe is bejuthasson; azt kellett tehát hinnie, hogy ha a tehenet ellenkező irányba fordítatja igen jól ellenkező eredményt érhetett volna el.

Következőleg tehát újra jobb oldalára hengerítette az állatot s kézzel vizsgálva az eredményt, meggyőződött, hogy az az állapot tért vissza, mely az első fordítás előtt volt jelen, mert ismét talált, habár igen szűk nyílást, de melybe mégis bevezetheté ujjait. Már most segédei által még egyszer meghengerítetté a tehenet még pedig jobbról bal oldalára, meghaladva a hasi helyzetet. Ezen fordítás után a méhszájat egészen tágúlnak találta s az ellés mintegy öt perez múlva szerencsésen végbe ment. A borju ámbár jól kifejlődve csak némi életjeleket adott, de az anya egészen épnek mutatta magát. Az egész eljárás nem tartott tovább félóránál.

Ugyanily eljárást követett Weber is Chambon társaságában s eljárását az állatorvosi egyesülettel közölte is. Lafosse, Goron és Lemaire szintén ily irányú közleményeket adtak.

Albert a „Gurlt és Hertwig által szerkesztett Magazin f. Th.”-ban (1860.) közölt egy észleletét, melynek módja alkalmilag sikerre vezethet. Ő úgy járt el, hogy a tehenet hátára fektetvé s az egybekötött hátsó végtagoknál fogva, alkalmas módon két és fél lábnyira emelteté magasabbra az állat farát s azt e helyzetében szorosan összekötött szalmazsupokkal tartotta meg, melyeket a hát alá rakatott. Megemlítendő, hogy a köteleknek nem szabad meglazulniok. Ezen ferde helyzet által a hasürben fekvő emésztési szervek, kivált a terjedelmes bendő a rekeszizom felé tolnak s ez által a magzattal terhes uterus annyi helyet nyer a medenczében, hogy azt még a hasfalzaton át tapintani is lehet. Ha már most a hüvelyen át megejtett vizsgálat útján kitűnt, hogy a méh csavarodás jobbról balra irányuló (állva képzelvén a tehenet): akkor egy segédet utasít, hogy a hasfalzaton át csomóként tapintható magzatot óvatosan, a köldöktájon áthaladva a jobb ágyék felé tolja; e közben a vaginába bevezetett kéz a csavarodásig előhatolva, tisztán érezheti a mint a befűződés azon mérvben feloldódik, a mennyire a segéd a magzatot (ama csomót) jobbra áttolta. El lévén ez által hártva az ellési akadály, az állat rendes oldalfekvésbe helyeztetik; a kéz pedig bent tartatván a szülőutakban, azzal az ellés előmozdítatik.

A leirt esetekből általános értékű következtetéseket lehet vonni, a melyeket *Franck L.* már (mult alkalommal) idézett jeles munkájában letéve találunk.

Az előkészületekről szólva, figyelmünket elegendő tágas helyre irányítja; ha az időjárás megengedi, célszerű arra sík gyephely is; de mindenkor bő alomról legyen gondoskodva, melyre aztán óvatosan döntetik az állat. Legtöbb esetben azonban különben is fekszenek s így a döntés szükségtelen lesz, s meg is lehet várni, míg az állat magától lefekszik. Ezután a mellső végtagok egymással s külön a hátsók is egybe összekötetnek s a tehén, a csavarodás szerint, jobbra vagy balra hossz tengelye körül fordítatik. Némely esetben a forgatást igen sokszor kell ismételni, míg cél érünk; úgy, hogy némely tehén 18-szor, 40-szer is fordítottatott.

Ezen hömpölygés vagy fordítás hatásának megértésére, arra kell visszaemlékeznünk, hogy a befűződés főképen egyik, súlyos esetekben mindkét széles szalag által jön létre. A befűződött uterus mintegy *mozdulatlan tengelyt* képez, a mely körül már most a medencze, illetőleg a törzs fordítatik. Minthogy pedig a befűző széles szalagok a törzsön (lónál az ágyéktájon, sz. marhánál a csip-szögletek táján) tapadnak, természetes, hogy megfelelő forgatás által a csavarodásnak meg kell oldatnia.

A fordítás (hömpölygés) irányát illetőleg majd minden gyakorló megegyez abban, hogy az anyaállatot *ugyanazon irányba* kell fordítani, a mily irányba a méh csavarodás történt; ha tehát az balra irányuló volt s balra haladó befűződési menetek észlelhetők (s a bal méhüter lüktet) akkor az anyaállat balra, — ellenkező esetben pedig jobbra fordítandó. Ámbár hogy a fordítás módja el

méletileg is pontosan meghatározható, a gyakorlatban még sem oly egyszerű dolog az. A befűződési menetek nem mindig oly határozottan kifejezettek, hogy azokról a csavarodást mindenkor helyesen lehetne megítélni. Ha csak egy fél, balra irányuló menet volna épen jelen a hüvely alsó falán, könnyen tévútra vezethetünk s jobbra csavarodásra következtethetnénk, holott csakugyan balra csavarodás van jelen; a méhütré lüktetése is-gyakran hiányzik vagy pedig a befűződés élesen határolt helyen van jelen, a nélkül, hogy annak irányát biztosan meg lehetne határozni. — Van azonban a gyakorlat számára egy igen egyszerű kísérlet arra, hogy könnyen tisztába jöhessünk az irányt illetőleg merre a fordítás teendő. A mütő ugyanis, ha már a tehén fekszik s lábai megkötözvék, — jól beolajzott kezét bevezeti a mennyire csak lehet a hüvelybe s az állatot hátára fordíttatja; ha azt veszi észre, hogy keze még erősebben beszorul mint azelőtt, akkor ez azt tanúsítja, hogy a fordítás nem helyes irányba tétetett; ha pedig a hüvely bel-üre tágul a fordításra, jele, hogy az a kellő irányban történt s ez irányban kell tovább működni. Az ily kísérő mozgást rendszerint az állat hátfekvéséből kiindulva teszik, — az állatot összekötött lábainál fogva jobbra majd balra húzatván. A mütő azonban a forgatás története alatt karját mindenesetre bevezesse a hüvelybe, hogy azt, és ha egyáltalán lehetséges a magzatot valamely részén rögzítse. Az uterusnak s még helyesebben a magzatnak e rögzítése igen fontos, mert nélküle gyakran az uterus, tartalmával együtt, a forgatással azonos irányban együtt mozogva és ez utóbbi eredmény nélkül volna.

Franck tnr. *Schmid A.* bő tapasztalatú szakférfi tanácsát idézi, mely abban áll: „Szükséges ezen kezelésnél (a forgatásnál), hogy a kéz telhetőleg behatoljon a csavarulatba s hogy a kar telhető erővel ellenszegüljön a csavarodásnak, azaz hogy *ne forduljon az anyával*; azért jó, ha a tehén pl. balra forgattatik, hogy a forgatás közben iparkodjunk karunkkal ellenkező irányú forgatást tenni s azt előre tolni.”

Fr. célszerűnek itéli *Chambon* ajánlatát, mely szerint a hőmpölyítés előtt a rendesen duzzadásig telt tögyek kifejessenek; hasonlóképen támogatja *Albertnek* eljárását (1. fentebb), ki forgatás előtt a tehén hátsó részét magasabbra felemelteté. — Igen figyelemre méltó a mit *Fr.* a következőkben mond: „A mily célszerű a forgatást rendesen addig folytatni, míg az uterus teljesen rendes helyzetébe jut, — ez még sem mindig sikerül; sőt annak *tökéletes* felcsavarása (megoldása) a forgatás által csak az esetek kisebb számánál fog bekövetkezni. Nehezen lehet a forgatás által célhoz jutni, nevezetesen ha egész sőt kettős a méh csavarulat vagy nehéz borjával bíró nagy teheneknél. Ez esetekben az uterus is a forgatásnak megfelelő irányban (azzal együttesen) mozog, a helyett, hogy mozdulatlan tengelyt képezne. Kívülről az uterusra gyakorolt nyomás által ugyan lehet némileg a forgatás eredményére behatni. De általában azon alapelvelet lehet felállítani, hogy a magzat kifejtése már lehetséges, ha csak egyszer, ha

mindjárt fáradtsággal is, a kézzel bejuthatni a méhbe. Különösen áll ez, ha a magzat még életben van; mert ilyenek hatályosan támogatják a kifejtést és a méh teljes feloldását. Ha már a magzat valamely részéhez hozzá juthatunk, gyakran egy célszerű nyomás által is előidézhető a teljes feloldás. A magzatvizek elmenete is előnyös arra, miért is soha sem kell késni, ha a már lehetséges volt a méhbe hatolni, a burkokat megnyitva a magzatviz elfolyását előidézni. Enyhébb esetekben, midőn már előlegesen is be lehet jutni a méhbe, sikerül a magzat kifejtése, a nélkül, hogy előbb a méh eredeti helyzetét teljesen elfoglalta volna.”

Ha a csavarodás megoldása teljesen sikerült, akkor az ellést magára a természetre lehet bízni; az ellés, ha a csavarodás még nem igen régi volt, többnyire azonnal a megoldás után, de gyakran csak egy — sőt több nap múlva következik be. Célszerű azonban, — feltéve mindig, hogy a méh csavarodása a vemhesség végével történt, — a magzatot *azonnal* kifejtetni, s azt nem a természetre bízni, mert többnyire a kimerültség következtében csak gyenge valódi fájdalmak állanak be, nemkülönben azért, mert az esetek többségében a magzat elhalt; a midőn okvetlen szükséges azt gyorsan kifejtetni, nehogy az rothadásba menjen át s az anya fertőztessék.

De ha a magzat életben volna is, ne kockáztassék soká várakozás által annak élete, annál kevésbé, mert az ily körülmények között az asphyxia első fokában szokott lenni.

Csak azon esetben nincsen javallva (magától érthetőleg) a csavarodás megoldása után mindjárt a magzat kifejtéséhez fogni, ha még nem következett be a méhszáj megnyílása; pedig szabályosan ez az eset, ha a méh csavarodás a vemhesség tartama közben áll be. Ennek megvilágítására *Fr.* *Contamine* esetét idézi: egy tehénnél ugyanis a hüvely csavarodva vala, s a kézzel nem lehetett behatolni. Az állat a csavarodásnak megfelelően forgattatott s a csavarodás elenyészett, — de a méhszáj még zárva maradt. *C.* a tehenet az istállóba vezeteté s est felé az egy jól kifejtett borjat ellett. *C.* ennek folytán, ha bizonyos, hogy a csavarodás megoldott, türelemre int, a mi jó szülésznek általában sajátsága legyen.

Mindezekből nemcsak az általános eljárási módozatot tanulhattuk ismerni, hanem a gyakorlatban előfordulni szokott különféle körülmények iránt is tájékozást szerezhetünk s ez irányban megbecsülhetetlen némely gyakorlati utmutatást nyerhetünk. Átérhetünk már most a második kezelési módra t. i. a *véres mütétre*, melyet id. *Funk* már a harminczas évek óta sikerrel gyakorolt (*Franck* jegyzete) s ujabban ismét elfoglalta fontos jelentőségét, melyet évtizedek előtt a bizalmatlanság folytán elvesztett volt.

Hogy ezen véres mütéttől, melyet *Obich*, *Diccas*, *Santoni*, *Maile*, *Funk* stb. hoztak ismét előtérbe, nem méltán lehet vonakodni, mert ha sikeres esetek százalékát tekintjük, azt csak kedvezőnek mondhatjuk; 15 ily módon

műtett állaton a méh visszacsavarása, helyreigazítása 13 esetben sikerült, s a 15 műtett közül 9 meggyógyult s 4 elhullott illetőleg leváगतott. De ezen arány tényleg sokkal kedvezőbb még, mert ama négy, rossz eredménnyel műtett állatnál a műtét határozottan igen későn vitetett végbe, miután már *üszkösödés* volt jelen. (Franck.) Az *időt* illetőleg, a midőn a műtétet még sikerrel lehet végezni, általánosságban azt lehet mondani, hogy a baj bekövetkezte után két nappal, ámbár már többnyire tetemes kiizzadáományok jöttek létre a hasúrben, még rendszeren sikerrel lehet végezni; harmadik napon az eredmény már kétes, mert ezen időben már a fertőzési méhlob gyakran fellépett; de még mindig meglehet kísérteni a műtétet.

Mielőtt a műtétet hozzá fognánk, pontosan meg kell vizsgálni a szülőutakat s kivált arról győződjék meg a műtő, valjon megérkezése előtt, hivatlan kezek által már nem-e sértetett meg a hüvely; ilyesek következtében beálló rossz kimenetel könnyen a műtét rovására tolathatnak, holott az talán csak a durva beavatkozás következménye.

A műtét álló helyzetben maradó állaton teljesítelik, mi által az igen könnyebbítve van; a tehénnek hátul magasabb állást adni igen czélszerű. A műtétet kellő előkészületek ugyanazok, mint belső sérvnél. A jobb hátsó végtag kötélen egy segéd által úgy tartandó, hogy az állat ne rug hasson, de sokszor ez sem szükséges és elegendő ha egy rud tartatik a tag mellett oldalt, alsó végével a földbe szúrva, úgy, hogy a rúgást akadályozza; az állat feje pedig rövidre köttetik. A műtét közben egy értelmes, kellőleg utasított segéd bevezeti karját a hüvelybe, hogy az eredményről meggyőződjék; ez ugyan nem elkerülhetlen szükséges, de czélszerű. A műtő már most az állat jobb oldali horpász táján (az u. n. vékonyán) 15—18 ctm. hosszú metszést tesz a hasfalaton, a mely elég hosszú arra, hogy a kézzel kényelmesen be lehet jutni a hasüregbe; a metszés iránya ferde, felülről s hátulról, le és előre legyen; de sem túlságos nagy, sem igen magasan ne tétessék. Az izomzat a rostok menete szerént bemetszetik és a nyílása kézzel tágítatik s a hashártya óvatosan leválasztatik. Igen magasan ejtett metszés a műtétet jelentékenyen megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi; kivált nagy állatoknál, melyeknek hasuk igen lefügg.

A metszés megejtése után a műtő nedves, de *nem beolajozott* kézzel a hasúrbe hatol és ha a jobb méhkürtben van a magzat s a csavarodás balra irányuló, akkor fölötte, ha pedig jobbra irányuló, akkor alatta vezeti el kezét és nyomás vagy tolás által a méhet rendes helyzetébe hozni törekszik. Tetemesen előmozdítatik e manipulatio, ha sikerül az uterussal valamely magzati részt megfogni s azzal együtt az eltolást eszközölni. Kellő segítség nélkül nehéz feladata lesz a műtőnek; de nagy könnyítésül szolgál, ha működése közben egyidejűleg az állat hassa alatt haránt kellőleg elhelyezett deszkával mintegy emeltyűvel két segéd a hasat erőteljesen emeli. Ily hatást eredményezett Diccás az által, hogy egy egyént oly módon helyezett az

állat alá, hogy az a kellő időpontban hátával vagy farával képes volt az állat alsó hasfalát felfelé nyomni.

Ha sikerült az uterust rendes helyzetébe hozni, akkor a seb varrat által bezáratik, rá vászon vagy kócz helyeztetik s ez öv vagy két összevarrott kéztörő segélyével leszorítatik. A kötést első napon szorgalmasan hideg vízzel kell nedvesíteni, hashártyalob elhárítására. Czélszerű a sebet mindjárt kezdettől Carbol savval (1 r. 10 r. olajra v. glicerinre) bekenni s ezt néhány napig folytatni. A gyógyulás többnyire gyorsan történik s utókezelés ritkán lesz szükséges. Czélszerű azonban az állatot jól megszorított étrendre fogni.

Ha a csavarodás már 1—2 napos, akkor a hasnyílásból, kivált a hasnak felemeltetésekor, gyakran nagy mennyiségű szag nélküli sárgás tiszta folyadék ömlik ki. Ha ellenben a kiömlő folyadék, — 3 és több nap multával beáll, ez — zavaros, vereslő, rossz szagú, ez annak jele, hogy már septikus hashártyalob lépett fel s akkor a műtét sikertelen. Ily körülmények között gyakran a méhnek nagy kiterjedését lehet észlelni, melyet a rothadó magzatban fejlődő gázok okoznak. Hogy az általános tünetek (febris puerperalis) nem hiányzanak ilyenkor, az magától értetik.

Igen érdekes és felette tanulságos esetet találunk közölve Franck művében; az esetet Lechleutner észlelte és így írja le: 1867. november 17-én egy tehénhez hivatam, mely nem volt képes elleni. Dél felé érkeztem oda s megtudtam, hogy az állat (szép, értékes allgauti tehén) már a múlt nap óta, tehát mintegy 16 óra óta sikertelen erőlködik az ellésre. Kézzel tett vizsgálat által örömmre meggyőződtem, hogy erős méh csavarodással, és pedig jobbról balra irányulóval van dolgom; de egyszersmint alvadt vért is húztam ki kezemmel a hüvelyből, a mi el'árulta, hogy már azelőtt erőszakos segély kísérletek tettek volt. Kérdésekre meg is tudtam, hogy egy közelben lakó kontár fél éjjel át hiába fáradozott volt, hogy kezével az uterust elérje s forgatás által az ellést előidézze. — Daczára ily kedvezőtlen körülményeknek, azonnal elhatározám a horpász metszés műtétét megtenni, más módon nem tartván lehetségesnek az állatot megmenteni.

Felkeletvén az állat, fejével rövidre köttetett s két segéd által bal oldalával a falhoz szorítottatott. Erre a jobb horpász tájon (megfelelőleg körülbelül a helynek, hol bal oldalt a bendőmetszést teszik) 6 — 8 hüvelyk hosszú függélyes bőrmetszést tettem, s aztán mintegy 2 hüv. hosszú sebet ejték a hasfalzatba, melyet két kezem mutató s középujjával erősen széthúzva id. Funk módja szerént tágítottam, míg kézzel be lehetett jutni; a hashártyát ujjaimmal átszakítottam. Bejutva már most a hasúrbe, a méhnyak megtapintása által még egyszer meggyőződtem, hogy a csavarodás valóban jobbról balra irányuló s tehát a visszafordításnak ellenkező irányban kell történnie; bal karommal tehát, melyet bevezettem, a messze alant fekvő uterust *fölött* elhaladva, azt bal oldalán megfogva s felemelve iparkodtam a visszafordítást eszközölni. De a szerv oly súlyos, s oly módon a bendő alá ékelt volt, hogy előszörre

nem birtam helyéből sem mozdítani; csak midőn jobb karommal nyúltam be, sikerült erőteljes húzás által s ismételen alányúlva bal oldalt, azt megmozdítani s visszafordítani. Hogy ez tökéletesen megtörtént-e, azt segédem, ki a műtét kezdetével karját a hüvelybe vezette volt, tanúsítja. Ezután a bőrsébet varrat által bezárva, a borjú kifejtéséhez fogtam. E mellett azonban új nehézségek merültek fel; a mennyiben a borjú fej-hát fekvésben rendkívül nagy s már elhalt volt; azonfelül a szülőutak az előrement durva bánás következtében erősen bedagadtak. Kénytelen Toltam tehát a holt magzatot fej-hasi fekvésbe hozni, s másfél órai nehéz munka után igen erős húzás által sikerült azt kivenni. A tehén, mely közben lefeküdt volt, egész idő alatt roppant erőlködött (tolt), úgy, hogy a varratnak több ötése azonnal kiszakadt; a bőrsébet tehát két segéd által felváltva kézzel kelle betartatni. A borjú eltávolítása után újra bevarratott a seb.

Ily körülmények között természetesen csak kevés remény lehetett a műtét szerencsés kimenetére; mindazáltal, hogy semmi el ne mulasztassék, a tehén belsőleg több adag Kali nitricumot kapott s a sérült, lobos hüvelybe langyos, nyálkás befecskendések tétettek. A tehén azonban csodálatosan, minden várakozáson felül javult; csak a műtét helyén kelt nagyobb daganat, a mely higanyírral és hamuzsírral néhányszor bekenetvén, míg a seb genyedett, lassankint kissé felszívódott. A tehén tökéletesen felépült.

Szolgálni vélek a gyakorló kartársaknak azzal, ha még *Göhring* eljárását is közlöm, a melynek czélszerű voltáról *Franck* is saját tapasztalásában meggyőződött. Ime:

„A szenvedő tehén mellől a többi állat eltávolítottván, a fekvő anyaállat megkötözve hátfekvésbe hozatik; most behatolva a hüvelybe, bizonyosságot kell szerezni a felől, valjon melyik kézzel lehet könnyebben a csavarodott csatornán áthatni, e mellett az állat váltogatva jobbra s balra hengerítetik, megtudandó az által, mely helyzetben áll be a csatorna tágulása. Ezen helyzetet meg kell tartani s ekkor a magzatburkokat megrepesztve, a legközelebb érhető végtagot a csavarúlaton át a hüvelybe hozva, ott hurokkal megtartatik néhány perczen át; e néhány percz s a magzatviz elfolyása a csavarodást annyira tágtítja, hogy lehetséges most már a másik végtagot is a hüvelybe hozni s hurokba fogni. Már igen súlyos esetnek kell lenni, melyben néhány percz mulva a műtő keze nem lenne képes a tagok mellett az uterusba hatolni, a fej helyzetéről meggyőződendő. Ezután a végtagokat visszahozzuk az uterusba s félre a szülőutaktól, hogy a fejnek belépését lehetővé tegyük, a melyet aztán alsó állán meghurkolva, — az alkalmasan fekvő szemben tompa Obermayer-féle horoggal látjuk el. Két egyén már most enyhe húzással a borjú fejét a csavarúlatba hozza, hol az 5—6 perczig fekvő hagyatják; ez által feltűnőleg helyet nyerünk, úgy, hogy a műtő most a fej mellett is bejuthat a méhbe, s egy egyén segélyével, ki a megfelelő felhurkolt kötelet húzza, az egyik végtagot is a fej mellett a szülőutakba vezet, és sikerül még a másik lábat is helyes fekvésbe hozni.

— Ezután, közben-közben pihenve, erős húzás segélyével a borjú egészen kifejtetik.

Néhányszor azonban fordult elő eset, hogy a nagyon erős borjú fejét nem lehetett a csatornába behozni. Ilyenkor a legközelebbi végtag, a szegy-, felkar- és alkarizom lehetőleg teljes átmetszése után, az ösmert módon bőrből kihúztatik, s ezután a fejnek s a többi tagnak rendes útba irányítása már nem lesz nehéz. Szükség esetében még egy második végtagot is ki lehet bőrből húzni.

A szülőutak minden megszükülésénél, valamint a magzat és medence közti aránytalanságoknál, midőn a fej és a tagok a legnagyobb erőfeszítéssel sem hozhatók rendes helyzetbe, midőn kivált kezdők 4—5 órán át hiába küzdenek, s fáradnak: az épen leirt eljárás, — először a fejet a szülőutakba bevezetni s csak azután a megelőzőleg hurokba fogott mellső végtagokat a fej mellett, fölött vagy alatt, a mint a hely megengedi, a szülőutakba mintegy becsempészni, — csak igen ritkán fog cserben hagyni s csak kivételesen lesz szükséges valamely tagot bőrből kihúzni; nem is említve az embryotomiát a magzat feldarabolást, mely sokkal nagyobb szerepet játszik az irodalomban, semmint a gyakorlatban.”

Az ifj. *Vieillard* egy alkalommal hüvelymetszést tett és sikeresen; esete egy méh csavarodás, hüvelyelőéssel szövődve vala, úgy, hogy a külső méhszáj látható volt. *V.* a hüvely és méhnyak felső falzatán mély bemetszéseket tett, a mire elszakadások és heves vérzések következtek be. A magzatot kihúzták, s még méhelőésés is jött létre s végre mégis gyógyulás állott be. *Franck* ennek kapcsában a következő megjegyzéseket teszi, melyek figyelemre méltók:

„Hogy a szóban forgott műtétről a hüvelymetszés nincs helyén, az világos dolog. Ily metszés által rendetlen szögzugos seb jönne létre s az elcsavarodott széles szalagokat is át kellene metszeni. — Elméletileg ugyan lehetne erre gondolni, legalább ama széles szalag átmetszésére, a mely főképen okozza a befűződést; ilyen átmetszésnek nyilván kellene eredményének lenni. De félni lehetne az igen nagy vérzéstől az erős véredényekből (a méhütréből, petefészekütréből). A császármetszéstől alig lehet az anyaállat megmentését reményleni, noha, ha minden sikertelen volt, lehetne alkalmazni.

Mínthogy a hasnak egy segéd által deszkával történő emelése lényegesen támogatólag hat a műtéteinél, megkísértendő volna, valjon egyedül ily emelés által nem-e lehetne, legalább enyhébb csavarodásokat, igazítani; a beteg állatnak hátúti emelkedettebb állása elősegítené ezt. Az anyaállatnak hátfekvését is összekötve az Albert-féle eljárással, gyakrabban meg kellene kísérteni; mert csak a hátfekvésben áll be a széles méh szalagoknak, melyek a fő akadályt képezik, elernyedésük. Igen jól elgondolható lenne, hogy ezen helyzet által, s kívülről jövő nyomás segélyével egyedül is lehetséges volna gyakrabban elérni a helyzetjavítást. Még a véres műtétről is, súlyos esetekben ajánlatos volna a hátfekvés.”

Mielőtt néhány bonczlelet közlésével befejeznék tár-

gyalásunkat, röviden még egy műszert kell felemlítenünk, a mely feltalálója nevéből Darreau-féle visszafordítónak (Retroverseur) neveztetik.

Az eszközt, 3 vaspáczta, melyek vastagabb felső végükön haránt lyukkal bírnak, alsó végükön körlécczel s szintén haránt lyukkal bírnak, három kötél, egyik végükön hurokkal; továbbá egy csavarral s anyacsavarral ellátott csaprész s egy a középsőn kívül még három lyukkal bíró forgató fa (milyenek a könyvkötők szorítója) képezik. Ezen igen összetett műszert azonban csak akkor lehet használni, ha már hozzá juthatunk a magzatrészekhez s ily körülmények között egyszerűbb módon is lehet eljárni. — Meyer (Magaz. f. Th. Gurlt u. Hertwig 1864) röktönzött egy alkalommal a Darreau-éhoz hasonló hatású eljárást; ugyanis az elől fekvő tagot a hosszú Günther-féle horogra jól megerősíté, annak forgantyúján keresztül léczet dugott s forgattatá.

Ha mindezen eljárási módokat végig gondoljuk, arra az eredményre jutunk, hogy a bajnak s fokának helyes felösmerése mellett a működő egyénnek találékonyága nagy mértékben elősegítheti az eredmény sikeres elérését.

Záradécul még szükségesnek véljük néhány bonczlelet közlését. Fővonásokban a bonczlelet oly állatok hulláin, melyek méh csavarodás következtében hullottak el, ugyanaz. Mindig feltalálhatók a méh- és hashártyalob tünetei, különböző fokokban. A nemzőszerveket különböző fokban tengelyük körül csavarodva találni; legvilágosabban látható ez, ha a medence alsó falzata, továbbá a gyomrok és a bélkorong eltávolítottak.

Negyed- és fél csavarodásnál — Franck szerint — a széles méhszalagok keresztbe vannak húzva, az egyik erősen megfeszült (a csavarodásnak megfelelő). A csavarodás magasabb fokaiban a széles szalagok a méhnyakkal majd egy tömeggé vannak csavarva s erősen feszültek; egyik gyakran be is van szakadva (jobbra csavarodásnál a jobb oldali, ellenkezőnél a bal). A csavarodások rendszeren a méhnyakra s a hüvely mellső részére szorítkoznak, s ezen részek a csavarulatoknak megfelelően lobosodottak. A befűződött visszerek gyakran friss rögökkel eltömve találhatók. Néha a méh felrepedt s a magzat némely része a hasürben fekszik.

Göhring igen világos leírását adja egy esetének, melyben tökéletes méh csavarodás következtében az állat levágatott volt. „Miután a hasüreg felnyitott s a méh egész kiterjedésében szabadon feküdt, látható volt, hogy a méh két oldalszalaga kocsi-kötelek módjára s erősen csavarodva és felette erősen a méhnyak körül övezve valának, úgy, hogy nem csupán méh csavarodás, hanem a méhnyak lefűződése volt jelen. Okulás szempontjából meg akarván kísérteni a visszacsavarást a hullán, a mit könnyűségnek véltünk, — ime négy férfi nem vala képes a telt uterust kézzel visszafordítani, csak midőn az igen terjedelmes magzat a méhből kivágatott s a magzatviz kifolyt, sikerült a méhet tengelye körül fordítani, mi által

az egyik oldalszalag vált le annak nyakáról s egy második fordítás által a méhet rendes helyzetébe visszavinni.”

Midőn még felemlítjük, hogy élő állaton a méh csavarodás után végbement ellésnek ugyanoly következményei vannak, miként a nehéz elléseknek általában s kivált a méhnek lobosodása, néha a hüvely beszakadása is létrejön, s hogy továbbá a méh összehúzódása igen lassan történik s ennek következtében a szülep s időn túl visszamarad, s hogy az erős zúzódások következtében gyakran visszahajlási bénulása egyik vagy mindkét hátsó végtagnak felléphet.

Azon óhajással fejezzük be talán kissé hosszúra is nyúlt tárgyalásunkat, vajha a t. szaktársak a gyógyászatnak ezen épen oly fontos mint talán érdekes terét minél nagyobb és behatóbb figyelmükre méltatnák s a gyakorlatuk körében előfordult esetekről pontos feljegyzéseket téve, különös figyelembe véve az állat fajtáját és élete viszonyait, — a szaktársak tudomására is juttatnák.

Kisebb közlemények.

Körültekintés a hazai gulyákban.

Tormay Béla tncs. a nm. földmívelési ministerium megbízása folytán e tavaszon a tenyésztés céljaira alkalmas bikák kijelölése végett tett körútja alkalmával, a megsejmlélt néhány gulyát és a tenyészetet illetőleg feljegyzett észleleteit az „Országos Magyar Gazdasági Egyesület” szarvasmarha-tenyésztési szakosztályában is előadta. *)

Megvallom örömmel teszem jelentésemet — ugymond T. — ezen szakosztályban, mert ezen szakosztály az, mely legtöbb működést mutat fel, míg a többi szakosztályoknak működése sajnos, szünetel. Hogy pedig a szarvasmarha-tenyésztési szakosztály ily tevékenységet fejt ki, az érdem minden esetre nagy részben az ügyszerető és buzgó elnököt, Lónyai Gábor ő méltóságát illeti.

A szakosztály nagyon helyes utat követett, a mikor annak idején a választmánynak azon javaslatot tette, hogy szerezzük meg mindenen előtt az országban a statisztikai adatokat, továbbá leírását és ismertetését a meglevő tenyészanyagának, melyet ha megszereztünk, akkor konkrét javaslatokat fogunk tehetni a hiányok pótlására, a hibák javítására és a bajok elhárítására. Így történt, hogy öt évvel ez előtt megbízatást kaptam az egyesület részéről Szendrey és Zlamál tagtársaimmal arra nézve, hogy induljunk egy gulya-szemlére, mely alkalommal én voltam megbízva tájékoztatni a szakosztályt szemlénk eredményéről.

Meglátogattuk első ízben Somogy megye északi részét és Zalát, megnéztük a kiállítást, melyet a közönség rendezett. Láttuk a Jankovich, a Széchenyi gulya termékeit és innét áttértünk a Komárom-városi tenyészethez, melyet megsejmléltünk; onnét magam folytattam az utat, minthogy társam megbetegedett, megnéztem a zala-apáti gulyát. Az ott tapasztalt hibákat két okra vezetém vissza.

*) Érdekes voltánál fogva, némi rövidítésekkel közöljük.

Az első a nagy rokonság, mely az állatok közt létezik, a másik ok pedig az apa-állatoknak csekély száma. Onnét elérkeztem Keszthelyre és a gulyát megismerve, nyilvánkozathatam, hogy itt vannak egyes alakulások, melyek igen fontosak, tekintettel a magyar fajnál mutatkozó némely hátrányokra; továbbá tekintettel arra, hogy az átörökítő képesség többnyire kiváló mértékben van itt meg, úgy, hogy e gulya a hazai tenyésztésben minden esetben fontos szerepre van hivatva.

A keszthelyi szemle után meglátogattam Lándoron a primatiális gulyákat, melyeknek egyikét a Festetich-féle marha Csurgóról eredt törzse képezi.

Ugyanazon év őszén megtekintettük Mezőhegyesen a Csáky és Almássy-féle gulyát, mely utóbbi azonban ma már csak névben nevezhető Almássy-félének, mert ebben tulajdonkép a Wenckheimtől eredő marhák vére szerepel. Kiemeltem ez alkalommal a Csáky vér fontos voltát, említettem, hogy minden gulyában, a hol ez alkalmazva volt, az oly módon hatott, mint — engedelmet kérek a hasonlatért — a lótenyésztésnél az angol telivér. Hogy azt fel lehet használni mindenütt ott, a hol gyors haladásra fektetnek súlyt, de az individuumot s hazai viszonyaink között való használhatóságát tekintve, az ugynevezett Almássy gulyában járó marhának merném mégis odaítélni az elsőbbséget.

Azóta a gulyák szemléje kissé pihent most tavaszig, a midőn a földmívelési miniszter b. Kemény Gábor ő nagyméltósága megbízott engem azzal, hogy néhány gulyát és tenyészetet szemléljek meg, és az ott talált apaállatokat illetőleg jelentést tegyek, oly célból, hogy ha azok beválnának, a tenyésztés céljaira kijelöltessenek.

Először elmentem Sáros-Patakra. Itt a herczeg Wiudischgrätz, azelőtt herczeg Bretzenheim-féle tenyészetet tettem szemlélet tárgyává.

Én azon nézetben vagyok, hogy ha az állatot az iga számára akarjuk nevelni, akkor két főszempontot kell sze előtt tartanunk. Az első arra vonatkozik, hogy miután azon állat ki lesz téve használatára alatt az időváltozásoknak és időviszontagságoknak, ez ellen érzéketlenné kell tenni. Azt mondja Hufeland, hogy az, a ki nem akar megfázni, hütse meg magát mindennap; tehát az eltompulás ajánlható bizonyos külső benyomások ellen. Ez mindenesetre szükséges kellék oly állatnál, mely a külső káros befolyásoknak ki van téve. De ebből másrészt nem az következik, hogy tehát elvből minden áron oly káros befolyásoknak tegyük ki az állatot, melyek az állat organismusát megtámadják.

A másik szempont az, hogy fejleszszük mozgási képességét azon állatoknak, azonban nem gyorsan, mert azt tapasztaltuk, hogy a gyors fejlesztéssel a tartósság megfordított arányban van; t. i. minél lassubbá teszem e tekintetben a fejlesztést, annál inkább mozdítom elő a tartósságot; ezt azonban ismét nem úgy kell tekinteni, hogy nyomora nevelés által inkább használható igás állatot fogunk nyerni.

A sárospataki gulya megszemlélése után megnéztem

a bikákat, és azon bikák közt kettőt találtam, melyeket én mint csordabikákat az állat-létszám szaporítására megfelelőeknek tartok. Egy dubiosus pont volt, mely egy kissé szeget ütött fejembe; a mint t. i. a Bodrog mentén levő töltésen végig mentünk, valóságos szigetországot láttunk; a többi részek belvizek által voltak elborítva, melyek tavakat alkottak, és mert itt nemcsak áradások, hanem állandó pocsolyák voltak, attól féltem, hogy itt azon kórnak kell uralkodni, mely métely név alatt ismeretes. Sárospatakon az állatorvos, ki a bonczolásokat szokta végezni s kinél tájékozást kerestem magamnak ez ügyben, oda nyilatkozott, hogy van ugyan senyv az állatokban, t. i. a vérszegénység, azonban a métely sem ezen, sem a szomszéd gulyánál nem található, de igenis található a közönség marháinál, még pedig nagy mérvben, kiválóan a juhoknál úgy, hogy pl. Dokus főispánnak juhnyája csaknem mind elesett. Ezen tény eléggé illusztrálja az ottani veszélyt, és eléggé intő példa arra, hogy annak orvoslására hassunk, ha csak azon jó magyar vidék állattenyésztését kockárára tenni nem akarjuk

Ezek után a perbenyiki Mailáth József-féle gulyát tekintetem meg, melyet már pár évvel ezelőtt láttam és akkor tüzetes szemlém tárgyává tettem, s figyelmeztettem az illető tisztartót a gulyánál levő némi hátrányokra. A tisztartó oda nyilatkozott, hogy még eddig a gulya menyiségének emelésére fordította figyelmét, ezentul a gulya minőségének javítására fog törekedni; s örömmel tapasztaltam mostani szemlém alkalmával, hogy kitűzött feladatát megoldotta, mert a fiatalabb teheneknél korrektebb lábállást, jobb ágyékalakulást és a szarvakban bizonyos jelleget találtam; a bikák között pedig, különösen a pepineriában olyanokat, melyek az első osztályuk közé sorolhatók; kellő fejalakulással, megfelelő nyakkal, hosszú dongás testtel, jó erős messze álló végtagokkal.

Az eladásra kijelölt bikák között alig volt három, melyet tenyész-bikának nem lehetett volna alkalmazni; és volt több egyén, melyek mint gulya-bikák figyelmet érdemeltek. Találtam még egy bikát, mely testalkatát illetőleg ritkította párját, de az oly fejalakulással birt, melyet nem tartok előnyösnek, s mely nem kedveltetik. Ez volt az oka, hogy a tisztartó e bikát a pepineria bikái közül kisorsolta, és azt nekem átbocsátotta.

Ez után megtekintettem a nagy-lónyai-gulyát és bikákat. Oly állapotban levő bikákat, mint épen Nagy-Lónyán voltak, nem találtam sem Perbenyiken, sem Sárospatakon. A törzsalakulás minden tekintetben megfelelő volt, csak egy ellen tudnék kifogást tenni, és ez az, hogy a mezőhegyesi Csáky-féle bikák, melyek e gulyában már alkalmaztatnak, teljes mértékben nem hatottak még keresztül; a kisjenői jelleg sötét kísérője, mely szarvszinezetben, nyakalakulás és hibás tőgy-alakban nyilvánul, nem hagyta még el teljesen Lónyai Gábor urnak nagy figyelemre méltó gulyáját: de az eddig látottakból remélni lehet, hogy nem sok idő múlva a már nagyobb érvényre vergődött jobb jelleg általánossá fog válni.

A daróczi gulyában a tehenek és a nőanyag jellege általában megegyez a nagy-lónyaival.

A Lónyai-féle gulyának megtekintése után Munkácsra indultam, hogy ott a magyar véru és más tenyészteket szemlém tárgyává tegyem.

Munkácson többféle irány követetik a tenyészetnél. Van itt magyar gulya, mely egyrészt Debreczen vidékén a Hajduságban vásárolt tehenekből áll, melyek vételénél csak az individuumra lettek tekintettel; másodsor egy Keszthelyről oda importált törzs; harmadszor a nyugati marháknak tenyésztetnek ugynevezett algauiak, habár oly marha, mely a tulajdonképeni régi algau törzshöz tartozott, ott minél kevesebb van, hanem vannak montafuniak, melyek egyébiránt semmi esetre sem becsülhetők kevesebbre, sőt inkább mint amazok. Negyedszer egy berni törzs, mely újabban Gallicziából szereztetett, s végül egy jellegtelen csapat. (G. L.)

Különfélék.

Pályázatok. A budapesti m. k. állatorvosi tanintézet állattenyésztési tanszékénél f. év augusztus 1-én, a kórbonczani és belgyógyászati tanszék mellett pedig f. év szeptember 1-én üresedésbe jövő tehát három tansegédi állomásra pályázat nyittatik. Mindegyikkel évi 500 frt fizetés, 2 öl fa és 150 frt lakpénz, esetleg egy butorozatlan szobából álló szabad lakás jár. A két év tartamára rendszeresített ezen állomások valamelyikét elnyerni óhajtóknak okleveles állatorvosoknak, a magy. kor. tartományai polgárainak és a magyar nyelvben jártasoknak kell lenni.

Ugyanezen intézetnél szept. 1-sejétől egy év tartamára három, 400 frtos ösztöndíjas állomásra is pályázat nyittatik és pedig az élettani, a leiró- s tájbonczani és a kórodai szakok mellé; ezek valamelyikében bővebb kiképzetetést nyerni óhajtók végzett állatorvosok s a fenti minőséggel birjanak s kötelezik magukat egy évig az intézetben maradni.

Mindezen állomásokra a szabályszerűen felszerelt folyamodványok a pályázati hirdetmény harmadik megjelenésétől (a hiv. lapban) számítandó 3 hét alatt az intézet igazgatóságához nyújtandók be.

Kerületi állatorvosi állomás hirdettetik Boszniába, két évi tartamra. E X. rangosztályu kerületi állatorvosi állomás, évi 800 frt fizetés, 100 frt labkér és 300 frt működési pótlékkal betöltendő.

Ezen állomás betöltése (az ideiglenes tisztviselő Normale szerint Bosznia és Hercegovinában) két évre terjed.

A folyamodványok f. é. július 15-dikéig a kormányzóshoz Serajevo-ba küldendők, mellékelve az életkort kimutató bizonyítványt, az esetleg a bécsi- vagy a budapesti intézetben nyert oklevelet, a már végzett állatorvosi működésről szóló bizonyítványt, végre a horváth-illyr vagy bármely más szláv nyelv tudásának kimutatása.

Ha folyamodó államhivatalnok, folyamodványa az ő hivatalos hatósága útján nyújtandó be.

Értesítés a keleti marhavész állásáról s egyéb ragályos és járványos állati betegségekről, folyó évi június hó 15-től 22-ig.

1. Magyarország területe vészmentes.

2. Horvát-Szlavonországban uralg a marhavész a károlyvárosi alispánság területén Prilisce, Jancani, Paka, Polje, Rosopajnik, Klanac, Pravalina és Matbe nevű községekben; ujjolag kiűtött a marhavész a sisseki alispánság területén Kozjaca községben.

3. A horvát-szlavon katonai határvidéken uralg a marhavész az ogulin-szluini kerület Ogulin, Brezovac, Bassara és Skakavac nevű községeiben.

4. Beérkezett távirati jelentés szerint Fiumében és vidékén az állategészségügyi állapot teljesen kielégítő.

A magyarországi hasznos háziállatok közt uralgd ragályos és járványos betegségek rovatos kimutatása:

Megye	Község	Az állatok faja és darabjainak száma	A kór megnevezése	Elhullott vagy gyógykezeltek
Bács-Bodrog	Szent-Tamás	4 db ló	takonykór	kiirtatott
	Zenta	1 „ „	bőrfereg	„
Bihar	Bács-Földvár	1 „ „	takonykór	„
	Nagyvárad	1 „ „	„	„
Brassó	Bácsfalu	2 „ „	„	„
	Türkös	1 „ „	„	„
Csik	Dánfalva	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
	Fehér	Csákvár	59 „ sertés	„
Heves	Verpelét	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
	Komárom	Nagy-Papnak	1 „ sz.marha	lépfene
Maros-Torda	Mezőpagocsa	15 „ „	„	„
	P.-P.-S.-K.-K.	Uri	71 „ sertés	„
	Irsa	1 „ sz.marha	„	„
	Budapest	1 „ „	„	„
	„	6 „ ló	tak. s bőrfér.	kiirtatott
	Kecskemét	2 „ „	takonykór	„
Nógrád	Szöllös	8 „ „	rühkór	gyógyk.
	Garáb	12 „ „	„	„
	Dajtár	1 „ „	„	elhullott
	Vadkert	2 „ „	„	„
	„	3 „ „	„	gyógyk.
	Sáros	Eperjes	2 „ „	takonykór
Temes	Temesvár	1 „ „	„	„
	Moravicza	1 „ „	„	„
Torontál	Periasz	1 „ „	„	„
	Török-Becse	1 „ „	lépfene	elhullott
Ung	Győröcske	3 „ „	rühkór	gyógyk.
	Vas	Zanát	1 „ sz.marha	lépfene
Veszprém	Bánd	4 „ ló	rühkór	gyógyk.
	Szent-Gáll	2 „ „	„	„
	Tótvázsony	6 „ „	„	„
	Nagy-Váz s.	4 „ „	„	„
	N.-Hidegkut	6 „ „	„	„
	Hajmáskér	2 „ „	„	„
	Vámos	2 „ „	„	„

Jegyzet. I. A ragályos és járványos állati betegségekre vonatkozólag az 1859. évi 32592. sz. belügyministeri szabályrendelet megfelelő §§-ai alkalmaztatnak.

II. A keleti marhavész kivételével azon ragályos és járványos betegségek, a melyek a mult heti kimutatásban benfoglaltattak és ezen értesítésben elő nem fordulnak, megszünteknek tekintendők.

5. Az osztrák tartományok teljesen vészmentesek.

Kelt Budapesten, 1880. évi június hó 22-én.

17319. sz. A földmivélés-, ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium állategészségrendőri osztálya.